

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De Sacramentis In Genere

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

VII. Sítne vtendum nomine Sacramenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53925)

CONTROVERSA

PRIMA,

De nomine Sacramenti.

CAPVT SEPTIMVM.

Sitne vtendum nomine Sacramenti.

DE NOMINE SACRAMENTI DVAE SVNT
 controuersiae hereticorum, tum ipsorum in-
 ter se, tum nobiscum. VNA, Si ^{1^o} hoc nomen
 vsurpandum. ALTERA, quid proprie signi-
 ficet hæc vox Sacramentum.

Quod attinet ad priorem, Martinus Lutherus initio noue
 sue prædicationis visus est ab hoc nomine nõ parum abhor-
 rere. Nam in lib. de captiuit. Babyl. quam edidit anno XX.
 cap. de Matrimonio: *Non habet, inquit, vniuersa Scriptura
 sancta hoc nomen Sacramentum in ea significatione, qua no-
 ster vsus, sed in contraria. Vbi enim significat, non signũ rei
 sacrae, sed rem sacram, secretam, & absconditam.* Deinde in
 lib. de abroganda Missa, quem edidit anno XXI. Pia, inquit,
 & fidelis conscientia merito & dignè pauere debet, ne hoc
 sacrificium appellet, aut credat, quod certissima est apud
 Deum & in Scripturis non dici sacrificium, & hoc solum ap-
 pellet sacrificium, quod constat à Deo vocari sacrificiũ. Que
 enim furentior est temeritas, quàm sic os in cælum ponere,
 vt hoc sacrificium, & cultum Dei dicas, quod ille non dicit
 sacrificium & cultum Dei? Hæc ille. Cùm igitur Lutherus
 affirmet, vocem Sacramentum non esse in Scriptura in eo
 sensu, quo Ecclesia vtitur Sacramentis, & simul affirmet, fu-
 rentem esse temeritatem vti nominibus in rebus Dei signi-
 ficandis, quibus Deus ipse in Scriptura non vtatur: certè col-
 ligitur non ei placuisse, vt hoc nomine vteremur.

Quocirca Melanchthon Lutherum sequutus in locis com-
 munitis editis anno XXI & XXII. caput in quo agit de Sa-
 cramentis, inscribit de signis; & in medio eius capituli: *Que*
 alij,

ly, inquit, *Sacramenta, nos signa appellamus. Quin etiam* antea erat cupido istorum hominum omnia nouandi, vt mallet Græca voce, & Latinis prorsus inaudita dici *σφραγίδα*, id est, sigilla, quàm Sacramenta.

Andreas item Carolstadius in lib. de imaginibus, & Sacramentis, eundem Lutherum sequutus, ex professo agit contra nomen Sacramenti.

Porro Zvvinglius pater Sacramentariorum in lib. de vera & falsa religione, edito anno XXV. dicit quidem se nolle tumultuari ob hoc nomen, aperte tamen reprehendit. Sic enim habet in cap. de Sacramentis: *Vocem istam, Sacramentum, magnopere cuperem Germanis nunquam fuisse receptam.*

Sic etiam Calvinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 13. dicit se nolle contendere de nomine Sacramenti, & tamen non obscure reprehendit, dum ita loquitur: *Abundè liquet veteres, qui Sacramentorum nomen signis indiderunt, minimè respexisse, qui fuisset verbis huius usus Latinis Scriptoribus: sed no tam hanc significationem pro suo commodo affinxisse, qua simpliciter sacra signa designarent.* Hæc ille.

Ceterùm Lutherus cum vidisset Carolstadium, & Zvvinglium, cum quibus inimicitias gerebat, abhorrere a voce Sacramenti, mutauit citò sententiam, & nomen Sacramenti approbare cœpit. Sic enim scribit in lib. contra cœlestes Prophetas part. 2. *Dicit, inquit, Carolstadius, Christum & Apostolos non appellasse cœnam Sacramentum, velle se habere nomen ex Bibliâ: Deum imponere suis creaturis nomina, nos qui homines sumus, non debere indere nomina rebus diuinis: Et infra: Age animicida, tu & spiritus peccati, fatemur quidem Deum non dixisse Sacramentum, nec præcepisse ut Sacramentum diceretur: Sed dic nobis contra, ubi prohibuit Sacramentum dici? Quis ergo tibi dedit potestatem prohibendi, quod Deus non prohibet? Annôn est verus animicida, qui se ponit loco Dei super nos, & aufert nostram libertatem?*] Ac deinde asserit, & probat, licere vti hoc nomine, immò & oportere vti. Quæ omnia non magis contra Carolstadium pugnant & Zvvinglium, quàm contra ipsum Lutherum, à quo illi didicerant, vt ostendimus.

Luthero autem sententiam murante, mutarunt etiam ceteri Lutherani. Nam & in Confess. August. recipiunt nomen

Sacramenti: & Philippus in locis anno XXXVI inscribit caput de Sacramētis, quod antea inscripserat designis. Brentius quoque in Confessione Wirtembergē. cap. de Sacramētis, idem nomen retinet Ac demū Kemnitius in 2. part. Examinis non procul ab initio, vocabulum hoc *ἄρραρον*, id est, non scriptum in diuinis literis esse dicit, & tamen retinendum, & conseruandum. Solū ergo controuersia restat cum Sacramentariis, & cum priore sententia Lutheri.

Sed facildē probare possumus, nomen hoc esse vsurpandū, & conseruandum PRIMO, quia reperitur in Scripturis. Sunt autem duo noranda antequam hanc rationem explicemus. PRIMO quidē Scripturas sacras non Latinē, sed vel Hebraicē, vel Græcē à Prophetis, & Apostolis scriptas fuisse: proinde non esse demonstrandā ex Scripturis vocem Latinam, Sacramētū: sed Græcam, quæ illi respondet, nimirum *μυστήριον*. Idem enim omninō est Latinis Sacramentum, quod Græcis Mysterium. Neq; in hoc vlla dissensio est: fatentur em̄ aduersarii idem esse Sacramentum, & Mysterium, & idē vtrumq; vocabulum dicunt esse *ἄρραρον* in nostra significatione.

SECUNDO, aliter ex Scripturis probari posse nomen Sacramenti apud Catholicos, aliter apud hæreticos NAM apud Catholicos, qui fatentur Matrimonium esse Sacramentum propriē dictum, probamus nomen Sacramenti esse in Scripturis, nō solū in genere, sed etiam in specie, id est, vt significat res illas septem, quas propriē Sacramenta vocamus. Ait enim Apostolus ad Ephē. 5. *Propter hoc relinquet homo patrē, & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum, siue (vt habetur Græcē) Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Vbi Apostolus Concil Trident. teste, sess. 24. Sacramētum propriē dictum vocat Matrimonium, seu coniunctionem viri & scēminæ: est enim ea coniunctio signum rei sacræ, & arcana, id est, coniunctionis Christi cum Ecclesia. Neque obstat, quod Paulus videatur loqui de coniugio Adami, & Eux, quod quidem Sacramētum nouæ legis non fuit. Nam Paulus etsi allegat verba Adami, tamen ea accomodat ad coniugia sui temporis: omni enim coniugio conuenit quod Adam dixit: *Erunt duo in carne vna*. Vndē non
ait*

ait Paulus, Sacramentū hoc magnum fuit, sed Sacramentum magnum est, nimirum posteaquam à Christo addita est illi promissio gratiæ

Apud hæreticos autem, qui Matrimonium nō admittunt esse Sacramentum propriè dictum, non possumus probare ex Scripturis nomen Sacramenti, vt est nomen specificū, & proprium nostrorum Sacramentorum. Nusquam enim in Scriptura Baptismus, aut Eucharistia, aut Pœnitentia, aut Ordo, aut etiam Confirmatio, aut Vnctio, Mysterium, vel Sacramentum appellatur. Possumus tamen ex Scripturis ostendere nomen Sacramenti, vt est nomen genericum, & commune ad nostra septem Sacramenta, & alias res quasdam; nimirum vt significat signum rei sacræ, vel arcanæ quod quidem satis est, vt possumus hoc nomine vt, etiam testimonio Scripturarum. Nomen enim genericum verè conuenit rei, licet non soli illi conueniat.

Id igitur nomen in Scripturis haberi contra Lutherum demonstramus ex Daniele, cap. 2. vbi sæpissimè vocatur Mysterium, vel Sacramentum statua Nabuchodonosor, quia erat signum rei latentis, id est, successionis quatuor regnorum, & regni Christi post illa exorturi, ex quo colligimus, vocabulū **מִסְתֵּרִים** Hebraicum, & **ܡܝܫܬܝܪܝܢ** Chaldaicum: non solum significare rem secretam, vt Isaiæ 24. *Secretum meum mihi*: Sed etiam signum rei secretæ, vt hoc loco Danielis: quamquam etiam hoc loco non negauerim, aliquando significare rem secretam. Nam interdum Scriptura vocat Mysterium ipsum somnium oblitum, & proinde absconditum, & secretum: interdum ipsam statuam illius, quæ per somnium apparuerat, significationem.

Item probamus ex illo Apocal. 17. *Et in fronte eius nomen scriptum Mysterium*. Et infra: *Ego dicam tibi Sacramentum mulieris*. Hinc enim habemus mulierem illam forma meretricia, quam Ioannes vidit, fuisse quoddam Sacramentum id est, signum rei latentis, nimirum Romani Imperii, vel Antichristi, vt alibi exposuimus. Nō enim res ipsa latens, sed mulier, quæ videbatur, appellatur Mysterium, & Sacramentum: ob significationem, quam continebat, vt patet ex nomine scripto in fronte.

Idem probatur ex illo 2. Thes. 2. Nam *Mysterium iam operatur iniquitatis*. Vocat enim Apostolus Mysterium iniquitatis, persecutiones Ecclesie primitiue ab Imperatoribus, & hæreticis excitas, quia significabant persecutiones excitandas in nouissimis diebus ab Antichristo. Ita enim exponunt eum locum Chrysostomus, Teophylactus, Ambrosius, & alij ferè omnes.

Deniq; idem probatur efficacissimè ex illo Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est*. Tamen enim Erasmus, & Caluinus Mysterium à Paulo dici contendunt, non coniunctionem viri & fœminæ, sed Christi, & Ecclesie, eò quòd addat Apostolus: *Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*: tamen apertissimè falluntur. Quod enim Paulus Sacramenti nomen non tribuat Christo, & Ecclesie, sed coniunctioni viri, & fœminæ, patet tum ex relatiuo pronomine, hoc. Refert enim id quod dictum fuerat, nimirum: *Erunt duo in carne una*: tum etiam quia periret tota ratio Apostoli: vult enim probare, debere viros diligere suas vxores; id verò probat, quia illud: *Erunt duo in carne una*, est magnum Sacramentum in Christo, & in Ecclesia. Quod si totum hoc Mysterium est in coniunctione Christi, & Ecclesie, & ad coniugium nihil pertinet, quid, quæso, Paulus probat? Vide commentarium Hieronymi, Chrysostomi, Oecumenij, & aliorum Patrum in hunc locum. Coniunctio igitur sensibilis, & externa viri & fœminæ, Sacramentum est, id est, signum rei sacre spiritualis, & latentis, id est, coniunctionis Christi, & Ecclesie. Quocirca Kemnitius his testimoniis persuasus, fatetur nomen Sacramenti vt genericum est, scriptum esse, licet vt specificum, non sit scriptum.

Falsum igitur est, quod Lutherus dicebat, Sacramentum in vniuersa Scriptura significare rem sacram, secretam; nusquam autem signum rei sacre, secrete. Nec minus falsum est, quod ibidem addidit, Catholicos vbiunque in Scriptura inuenerunt nomen Sacramenti, ex eo fecisse signum: non enim vbi que dicimus, Sacramenti nomine significari signum, sed solum quibusdam in locis, alibi autem significare rem secretam, vt Tob 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est*. Et Ephes 1. *Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis sue*. Et 1. Timot. 3. vocat Incarnationem, magnum pietatis Sacramentum

mentum. Neq; id ignorarunt Scholaſtici, quin potius omnes eum Magiſtro indicant has acceptiones varias Sacramenti ſecundum Scripturas. Vide in 4. diſt. 1. & S. Thomam 3 parte quaſt. 60. art. 1.

Quod ſi Sacramentum dicatur à ſacrando, & intiando, quod placet Zvinglio, vt poſtea dicemus, habetur in Scriptura Teſtamenti veteris vox Hebræa noſtræ Latinæ voci reſpondens, nimirum **קָרָא** ſeu **קָרָאָה**, id eſt, ritus confe-
 crationis, Exod. 28. Leuit. 8. & alibi.

SECUNDA ratio ſumitur ex Patribus. Antiquiſſimi enim Patres hoc nomine uſi ſunt ad ſignificandum Baptiſmum, Eucharistiã, & alia id genus ſacra Symbola. TERTULLIANVS vetuſtiſſimus Latinorum, lib. de preſcriptionibus, cap. 16. *Ipsas quoq; inquit, res Sacramentorum diuinorum, in illorum mysteriis diabolus æmulatur: tingit & ipse quosdã, ſignat in frontibus milites ſuos, &c.* Vide etiam lib. 1 in Marcion. ante medium. S. CYFRIVS, lib. 2. epist. 1. de Baptiſmo, & Confirmatione dicit: *Si Sacramento utroq; nascantur.* Lib. 2. epist. 3. ad Cæciliũ: *Quo & ipſo inquit, Sacramento (Eucharistiã) populus noſter oſtẽditur adunatus.* Et lib. 4. epistola 7. ad Magnũ: *Neq; enim ſic in Sacramento ſalutari delictorum contagia, vt in lauacro carnali, & ſeculari ſordes cutis, & corporis abluuntur.* Eadem vtuntur voce LACTANTIUS lib. 4. cap. 17. HILARIUS in illud Pſal. 121. *Et abundantia diligentibus te.* HIERONYMVS in cap. 44. Ezech. & in cap. 1. Malach. AVGVSTINVS in epist. 118. & lib. 2. doctrinæ Chriſtianæ. cap. 3. & demum omnes poſteriores.

Ex quibus Patrum ſententis colligimus, nomen hoc eſſe antiquiſſimum, & proinde retinendum, etiam ſi in Scripturis non haberetur: quomodo retinemus multa alia nomina, quæ non ſunt in Scripturis, vt Trinitatem conſubſtantialem, perſonam, &c. Periculoſiſſima enim eſt vocum nouarum libertas in Eccleſia, cum paulatim ex nouis vocibus, nouæ etiam res oriantur, cum vnicuiq; licet in rebus diuinis nomina fingere. Vnde & B. Paulus prohibet prophanas vocum nouitates, 1 Tim. 6. & S. AVGVSTINVS lib. 10. ciuit. ca. 23. *Liberi, inquit, vocibus loquuntur Philoſophi; nec in rebus ad intelligendum difficillimũ offentionem religioſarum aurium,*
perici-

perimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus, quæ hîs significantur, impiam gignat opinionem.

Rursus colligimus, tum ex Scripturis, tum ex Patribus citatis, Kemnitium falsa, & pugnancia de hoc nomine loqui. Nam pag. 28. sic ait: *Augustinus primus sermone cepit vocabulum Sacramenti in hac quidem materia extendere, & latius usurpare, quàm antiquitas fecerat. In epistola enim quinta ad Marcellinum de signis loquens, inquit: Quæ cum ad res diuinas pertinent, Sacramenta appellantur. Vt igitur Augustino aliquid sit Sacramentum, satis est, si rei altius diuinæ vel sacræ signum sit. Hæc ille. At falsum esse, primum Augustinum fuisse, qui extenderit hoc nomen ad alia sacra signa, quàm ad Baptismum, & Eucharistiam, patet ex omnibus Scripturis citatis, & ex Tertulliano, Cypriano, ac Lactantio locis notatis: & præterea pater ex ipso Kemnitio, qui paulò ante, id est, pag. 22. sic ait: *Coniunctio viri & uxoris in coniugio est Sacramentum coniunctionis Christi, & Ecclesiæ, ad Ephes. 5. Et infra: Omnes figuras, & allegorias significantes aliquid, Patres vocant Sacramenta, Tertullianus lib. 5. c. contra Marcionem vocat Sacramenta figurarum, & allegorias Sacramentorum, ubi de duobus Abrahæ filiis loquitur. Aduersus Iudæos, vocat Sacramentum ligni, disputans de securi Elisæi, & de ligno Adæ. Hæc ille, qui viderit quàm benè cohæreat, Augustinum auctorem illius rei facere, quæ apud Tertullianum, aliosq; vetustos Patres, & apud ipsum Apostolum Paulum inueniatur.**

Adde postremò, quòd omnes linguæ vulgares in Latina Ecclesia hoc nomen retinuerunt, vt Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, & aliæ quod est argumentum semper fuisse hoc nomen Sacramentum, in Ecclesia, venerabile. Sed de hac prima Quæstione satis.

CAPVT OCTAVVM.

De etymologia, & notione Mysteriorum Sacramenti.

QUIA certum est prius in Ecclesia fuisse voces Hebraicas, & Græcas, quàm Latinam, Sacramentum, & Latinos nihil aliud veluisse exprimere per Sacramen-